

*Роман Петрович Луцький,
директор Науково-дослідного інституту
імені Академіка Івана Луцького
Університету Короля Данила,
доктор юридичних наук, професор
ORCID: 0000-0001-9558-3699*

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА В ПРАВООХОРОННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ (ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ)

Постановка проблеми. У сучасних умовах трансформації української державності та реформування правоохоронної системи особливої актуальності набуває проблема методологічного осмислення реалізації права в правоохоронній діяльності. Йдеться не лише про вдосконалення нормативної бази чи організаційної структури відповідних органів, а про вироблення цілісного теоретико-правового підходу до розуміння того, яким чином право повинно реалізовуватися в діяльності суб'єктів, наділених владними повноваженнями. Саме методологічні засади визначають логіку правозастосування, межі дискреції, стандарти інтерпретації норм і критерії оцінки законності та обґрунтованості рішень.

Методологічні основи реалізації права в правоохоронній діяльності охоплюють систему принципів, підходів і методів наукового пізнання та практичного застосування правових норм. Йдеться, зокрема, про діалектичний, системний, структурно-функціональний, аксіологічний та герменевтичний підходи, які уможливають комплексно оцінювати правові явища, враховувати їх соціальний контекст і забезпечувати належну інтерпретацію норм. Водночас важливого значення набуває орієнтація на стандарти прав людини як ціннісну основу всієї правоохоронної діяльності.

Аналіз останніх досліджень. Безперечно, питання прав і свобод людини неодноразово ставали предметом ґрунтовних наукових досліджень. Вагомий внесок у розроблення концептуальних засад прав людини, механізмів їх гарантування та реалізації здійснили такі вчені, як М. Вітрук, В. Горшенев, В. Гулієв, М. Козюбра, В. Копейчиков, С. Лисенков, О. Лукашова, Р. Луцький, О. Марцеляк, М. Матузов, Н. Оніщенко, Н. Пархоменко, В. Погорілко, П. Рабінович, І. Ростовщиков, В. Сіренко, О. Скрипнюк, О. Скакун, Ю. Шемшученко, Г. Шмельова та інші дослідники. У їхніх працях розкрито природу прав людини, обґрунтовано їх невідчужуваність, визначено систему юридичних гарантій та роль держави у забезпеченні правового статусу особи.

Метою статті є комплексне теоретико-правове дослідження методологічних засад реалізації права в правоохоронній діяльності, з'ясування їх концептуального значення для формування правозастосовної практики, визначення системи принципів і підходів, що забезпечують законність, обґрунтованість і справедливість рішень правоохоронних органів, а також окреслення їх місця у загальному механізмі забезпечення прав і свобод людини в Україні.

Основні результати дослідження. Осмислення проблематики правового захисту в сучасних умовах розвитку української державності знову опиняється в центрі уваги представників загальнотеоретичної юриспруденції. Це зумовлено не лише активними соціальними, політичними та економічними перетвореннями, а й трансформацією самої моделі правоохоронної діяльності, яка дедалі більше орієнтується на стандарти верховенства права та пріоритет прав людини. У таких умовах особливого значення набуває методологічне розмежування суміжних правових категорій, зокрема понять «правовий захист» і «захист прав людини», оскільки саме від точності їх розуміння залежить належна організація реалізації права в діяльності правоохоронних органів [1, с. 21–22].

У контексті методологічних основ реалізації права в правоохоронній діяльності таке розмежування набуває принципового значення. Воно дає змогу точніше визначити межі компетенції правоохоронних органів, їхнє функціональне призначення та критерії оцінки ефективності їхньої ді-

яльності. Реалізація права в цій сфері повинна спиратися не лише на реагування на конкретні правопорушення, а й на формування цілісної системи правової захищеності, що забезпечує стабільність правового порядку та довіру суспільства до держави. Саме тому методологічне осмислення співвідношення правового захисту і захисту прав людини є необхідною передумовою вдосконалення теоретико-правових засад правоохоронної діяльності в Україні.

Отже, під захистом прав і свобод людини необхідно розуміти форму забезпечення прав і свобод, яка відображає дію певного механізму, спрямовану на: припинення порушень прав і свобод особи; ліквідацію будь-яких перешкод, що виникають при їх здійсненні; відновлення порушених прав і свобод; притягнення до юридичної відповідальності особи, винної у скоєнні правопорушення [2, с. 7].

Для ґрунтовнішого осмислення та належної характеристики понять «правовий захист» і «захист прав людини» доцільно звернутися до ширшої теоретичної конструкції – категорії механізму захисту прав людини і громадянина. Саме через аналіз цього механізму можливо здійснити порівняльне дослідження зазначених видів захисту, розглянути їх не ізольовано, а в системному взаємозв'язку, визначити їх структурні елементи, функціональне призначення та співвідношення. Такий підхід відповідає методологічним засадам загальної теорії права, зокрема системному та структурно-функціональному аналізу, що дає змогу глибше зрозуміти природу правових явищ [3, с. 15].

Категорія механізму захисту прав людини і громадянина виникла в науковому обігу як відповідь на потребу комплексного пояснення того, у який спосіб забезпечується реальна охорона прав і свобод у межах правової системи. Йдеться не лише про окремі юридичні засоби реагування на порушення прав, а про цілісну систему взаємопов'язаних елементів, що функціонують у межах механізму правового регулювання. Такий механізм охоплює нормативну основу (норми матеріального і процесуального права), інституційну складову (органи державної влади, правоохоронні органи, суди, інститути адвокатури, омбудсмена), процедурні форми реалізації прав і свобод, а також гарантії їх відновлення у разі порушення.

З позицій теоретико-правового аналізу механізм захисту прав людини і громадянина можна розглядати як систему юридичних засобів, способів і умов, які забезпечують повагу до прав і свобод особи, їх непорушність, а також реальну можливість відновлення у випадку протиправного посягання. У цьому контексті захист прав людини виступає функціональним елементом такого механізму, тобто конкретною діяльністю, спрямованою на припинення порушення або поновлення суб'єктивного права. Натомість правовий захист має більш широку природу й охоплює як сам механізм загалом, так і його нормативні, організаційні та превентивні складові.

Застосування структурного аналізу дає змогу виявити спільні та відмінні риси цих явищ. Спільним є їх спрямування на забезпечення правового статусу особи та гарантування реалізації прав і свобод. Водночас відмінність полягає у масштабі та характері впливу: якщо захист прав людини переважно активізується у відповідь на конкретне порушення, то правовий захист передбачає створення цілісної системи правової захищеності, що функціонує як на стадії нормотворення, так і на стадії правозастосування.

Звернення до категорії механізму захисту прав людини і громадянина має особливе значення. Воно дає змогу розглядати правоохоронну діяльність не лише як сукупність окремих процесуальних дій, а як складову системного механізму забезпечення правопорядку і правової захищеності особи. Тож аналіз механізму захисту прав людини стає необхідною передумовою для формування науково обґрунтованих підходів до вдосконалення реалізації права в діяльності правоохоронних органів, що відповідає вимогам правової держави та принципу верховенства права.

Поняття механізму захисту прав людини в сучасній теоретико-правовій науці розглядається як складна, багаторівнева та динамічна конструкція, що відображає не статичний стан правової регламентації, а процесуальний, функціональний бік забезпечення прав і свобод особи. Воно є ширшим за власне поняття захисту прав, оскільки охоплює не лише реагування на вже вчинене порушення, а й систему превентивних, регулятивних та відновлювальних засобів, спрямованих на гарантування правового статусу людини загалом.

Динамічний характер механізму захисту прав людини проявляється у тому, що він охоплює взаємопов'язані підсистеми, елементи та підмеханізми, які функціонують у межах загального ме-

ханізму правового регулювання. Йдеться про комплекс нормативних, інституційних і процедурних складових, що перебувають в постійній взаємодії та забезпечують реалізацію права в конкретних соціальних умовах. Саме тому в науковій літературі простежуються різні підходи до визначення структури цього механізму.

Так, О. Негодченко, розвиваючи ідею системності, визначає механізм правового захисту як динамічну систему правових форм, засобів і заходів, взаємодія яких спрямована на запобігання порушенням прав людини або їх відновлення у разі порушення. Він виокремлює три основні елементи цього механізму: охорону прав, захист прав і юридичну допомогу. Така структура підкреслює, що правовий захист не зводиться лише до реагування на правопорушення. Охорона прав має превентивний характер і спрямована на недопущення їх порушення; захист прав передбачає активне втручання у випадку протиправного посягання; юридична допомога забезпечує реалізацію права на професійну підтримку, представництво та консультацію. У сукупності ці елементи формують багатофункціональний механізм, що забезпечує стабільність правового статусу особи [4, с. 491].

Г. Шмельова пропонує ширше бачення юридичного механізму забезпечення прав людини, включаючи до нього національне законодавство, юридичні процедури реалізації прав, а також засоби їх охорони та захисту. Такий підхід акцентує увагу на тому, що механізм не може існувати поза нормативною основою. Саме законодавство створює формально-юридичні передумови для реалізації прав, а процедурні норми забезпечують їх практичну дієвість. Засоби охорони й захисту виступають гарантійними інструментами, які забезпечують відновлення порушених прав і притягнення винних до відповідальності [5, с. 49–51].

У контексті методологічних основ реалізації права в правоохоронній діяльності наведені наукові підходи мають принципове значення. Вони дають змогу розглядати діяльність правоохоронних органів не ізольовано, а як складову загального механізму забезпечення прав людини. Правоохоронна діяльність у цьому сенсі є функціональним елементом інституційної підсистеми механізму, що покликана забезпечувати як охорону, так і захист прав, а також сприяти наданню юридичної допомоги.

Тож механізм захисту прав людини постає як складна системна конструкція, що поєднує нормативні, процедурні та інституційні компоненти. Його теоретико-правове осмислення створює необхідну методологічну основу для вдосконалення реалізації права в правоохоронній діяльності, орієнтованій на принцип верховенства права, законність і забезпечення реальної правової захищеності особи.

Механізм правозахисної діяльності доцільно розглядати не як сукупність окремих правових заходів чи інституцій, а як цілісну, системно організовану діяльність уповноважених органів і організацій, врегульовану нормами права та спрямовану на забезпечення реального захисту й поновлення прав і свобод людини та громадянина. Йдеться про комплексне явище, що поєднує інституційну складову (суди, правоохоронні органи, органи прокуратури, адвокатуру, омбудсмена, правозахисні організації), нормативну основу (матеріальні й процесуальні норми) та процедурні механізми, які визначають порядок реалізації права на захист.

Водночас механізм правозахисної діяльності не може бути зведений лише до юридичних інструментів. Він функціонує в певних соціальних умовах, які впливають на його ефективність: рівень правової культури суспільства, ступінь довіри до державних інституцій, якість правового регулювання, професійна підготовка суб'єктів правозастосування. Саме взаємодія юридичних засобів і соціальних чинників формує реальну спроможність механізму забезпечувати поновлення порушених прав, а не лише формально фіксувати їх наявність.

Завдяки такому розумінню можливо найбільш повно розкрити соціально-правову сутність механізму захисту як складного, багатоаспектного й водночас цілісного явища правової дійсності. Він посідає особливе місце у правовій системі, оскільки виступає гарантійним елементом усього механізму правового регулювання. Без належно функціонуючого механізму правозахисної діяльності право втрачає свою реальну регулятивну та охоронну силу, перетворюючись на декларативну систему норм.

Структура цього механізму розкривається через єдину, узгоджено функціонуючу систему взаємопов'язаних елементів. До них належать: нормативні приписи, що визначають підстави й межі захисту; процедурні форми реалізації права; компетентні суб'єкти, наділені відповідними по-

вноваженнями; гарантії виконання прийнятих рішень; а також засоби юридичної відповідальності за порушення прав. У сукупності ці елементи створюють реальні можливості для ефективного реагування на правопорушення, відновлення порушених прав і зміцнення правопорядку.

Механізм правозахисної діяльності виступає ключовою категорією, що дозволяє системно оцінити місце і роль правоохоронних органів у забезпеченні прав людини. Саме через функціонування цього механізму відбувається практична реалізація принципів верховенства права, законності та справедливості, що визначають характер сучасної правової держави.

Отже, механізм правозахисної діяльності доцільно розглядати як складну багаторівневу систему, у структурі якої можна виокремити правову (нормативну), інституційну (організаційну) та функціональну складові. Такий поділ має не лише умовно-теоретичний характер, а й важливе методологічне значення для розуміння реалізації права у сфері правоохоронної діяльності, оскільки дає змогу визначити роль кожного елементу в забезпеченні ефективного захисту прав і свобод людини.

Особливу увагу при визначенні місця та значення зазначених складових у механізмі захисту необхідно приділяти саме нормативно-правовому компоненту. Саме норми права та закріплені в них принципи визначають межі, форми, способи й процедури правозахисної діяльності, встановлюють компетенцію відповідних суб'єктів, а також гарантії реалізації та відновлення порушених прав. Нормативна складова є фундаментом усього механізму, оскільки без належного правового регулювання інші його елементи втрачають системність і правову визначеність.

Нормативний компонент механізму правозахисної діяльності можна визначити як систему правових норм і принципів, що регулюють суспільні відносини у сфері захисту прав і свобод людини та громадянина. У цьому контексті законодавство України у сфері правозахисної діяльності умовно поділяється на дві групи. До першої належать нормативно-правові акти, які закріплюють засади здійснення правозахисної діяльності, визначають загальні принципи захисту прав, гарантії їх реалізації та основи правового статусу особи. До другої групи відносять нормативно-правові акти, що встановлюють систему правозахисних органів та організацій, визначають їх компетенцію, повноваження, порядок діяльності та процесуальні форми реалізації ними покладених функцій. Саме така диференціація дає змогу комплексно оцінити нормативну базу як основу функціонування всього механізму.

Інституційний (організаційний) елемент механізму захисту становлять суб'єкти правозахисної діяльності – органи державної влади, правоохоронні органи, суди, прокуратура, адвокатура, інші уповноважені установи та організації, які на професійній основі та відповідно до закону здійснюють діяльність, спрямовану на охорону й захист прав і свобод людини. Їх діяльність має бути чітко врегульована правовими нормами, а у випадках, передбачених законодавством, здійснюватися у визначеній процесуальній формі із застосуванням передбачених законом правових засобів. Саме через інституційну складову відбувається практична реалізація нормативних приписів, що забезпечує зв'язок між правом як системою норм і правом як реальною соціальною практикою.

Функціональний елемент механізму захисту прав і свобод людини та громадянина становить власне правозахисна діяльність як процесуально й організаційно оформлена діяльність відповідних суб'єктів. Її зміст полягає у наданні правової допомоги фізичним та юридичним особам, іноземцям і особам без громадянства, у вирішенні спірних питань щодо охорони права, запобіганні зловживанням правом, захисті осіб від необґрунтованого обвинувачення, а також у державному гарантуванні охорони прав громадян. Функціональний аспект відображає динаміку механізму, тобто його практичну реалізацію у конкретних правовідносинах [6, с. 27].

У контексті методологічних основ реалізації права в правоохоронній діяльності така триелементна структура механізму правозахисної діяльності уможливорює системно оцінити процес забезпечення прав і свобод людини. Вона демонструє, що ефективність захисту залежить від узгодженості нормативного регулювання, належної організації діяльності уповноважених суб'єктів та якості здійснення ними своїх функцій. Лише за умови гармонійної взаємодії правової, інституційної та функціональної складових механізм правозахисної діяльності здатний забезпечити реальне втілення принципу верховенства права та гарантувати правову захищеність особи в сучасній правовій державі.

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо наведені положення, що важливість правозахисної діяльності для сучасного українського суспільства не викликає жодних сумнівів. В умовах трансформації державних інституцій, реформування правоохоронної системи та утвердження принципу верховенства права саме правозахисна діяльність є ключовим інструментом забезпечення реальності конституційних гарантій. Вона є не лише реакцією на порушення прав, а й важливою складовою механізму реалізації права, через який відбувається практичне втілення правових норм у соціальну дійсність.

Водночас ефективне виконання функцій і завдань, що стоять перед правозахисною діяльністю, неможливе без наявності належно сформованого та дієвого механізму її здійснення. Саме механізм забезпечує узгоджену взаємодію нормативної бази, інституційної системи та практичної діяльності суб'єктів захисту прав. Без чітко визначених процедур, стабільного законодавчого регулювання та ефективних організаційних структур навіть найбільш прогресивні правові ідеї залишаються декларативними.

Отже, удосконалення механізму захисту прав і свобод людини та громадянина постає як важливе й невідкладне завдання Української держави. Йдеться не лише про внесення змін до окремих нормативно-правових актів, а про комплексне реформування всієї системи реалізації та захисту права, з урахуванням сучасних соціальних викликів і європейських правових стандартів. Особливої ваги набуває методологічне переосмислення засад правозастосування в діяльності правоохоронних органів, оскільки саме через їхню діяльність громадяни найчастіше стикаються з державою.

На жаль, на практиці спостерігається розмитість і фрагментарність правового регулювання у сфері захисту прав громадян. У ряді випадків відсутні чіткі юридичні процедури, не забезпечено належну координацію між суб'єктами правозахисної діяльності, існують прогалини у правовому регулюванні або суперечності між окремими нормативними актами. Частина механізмів, що діяли раніше, втратили свою ефективність або були зруйновані в процесі інституційних трансформацій, тоді як нові ще не набули системності та стабільності. Ті ж механізми, які формально функціонують, часто залишаються недосконалими та не забезпечують належного рівня гарантій.

У таких умовах виникає реальна загроза розриву між конституційно закріпленим правовим статусом людини і громадянина та його фактичним забезпеченням. Конституція України проголошує права і свободи людини найвищою соціальною цінністю, однак без ефективного механізму їх реалізації ці положення ризикують перетворитися на декларативні норми, відірвані від реального життя. Суб'єктивні права без дієвих процедур захисту втрачають свою гарантійну природу і не можуть виконувати регуляторну функцію.

Саме тому вдосконалення механізму захисту прав і свобод людини повинно розглядатися як стратегічний напрям розвитку правової держави. Його реалізація потребує не лише нормативних змін, а й формування чітких методологічних засад реалізації права в правоохоронній діяльності, що забезпечували б єдність законності, справедливості та ефективності правозастосування. Лише за таких умов правовий статус особи набуде реального змісту, а принцип верховенства права стане не декларатією, а дієвим фундаментом функціонування держави.

Список використаних джерел

1. Наливайко О. І. Теоретико-правові проблеми захисту прав людини: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2002. 178 с.
2. Волинка К. Г. Механізм забезпечення прав і свобод особи: питання теорії і практики: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01; НАН України; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. Київ, 2000. 16 с.
3. Суд, правоохоронні та правозахисні органи України: підручник / відп. ред. В. Т. Маляренко. 3-є вид., перероб. і доповн. Київ: Юрінком Інтер, 2007. 352 с.
4. Негодченко О. Механізм правового захисту. *Міжнародна поліцейська енциклопедія: у 10 т.* Т. II. Права людини у контексті поліцейської діяльності. Київ: Ін Юре, 2005. С. 491.
5. Шмельова Г. Г. Юридичний механізм забезпечення прав людини (загальнотеоретична характеристика). *Право України*. 1994. № 10. С. 49–51.
6. Словська І. Механізм захисту прав людини – основоположний принцип сучасного українського конституціоналізму. *Право України*. 2001. № 9. С. 15–17.

References

1. Nalyvaiko O. I. Theoretical and legal problems of human rights protection: dissertation ... Candidate of Legal Sciences: 12.00.01; Kyiv National University named after T. Shevchenko. Kyiv, 2002. 178 p. (in Ukr.).
2. Volynka K. G. Mechanism for ensuring individual rights and freedoms: issues of theory and practice: abstract of dissertation ... Candidate of Legal Sciences: 12.00.01; National Academy of Sciences of Ukraine; V. M. Koretsky Institute of State and Law. Kyiv, 2000. 16 p. (in Ukr.).
3. Courts, law enforcement and human rights bodies of Ukraine: Textbook / ed. by V. T. Malyarenko. 3rd ed., revised and expanded. Kyiv: Yurinkom Inter, 2007. 352 pp. (in Ukr.).
4. Negodchenko O. Mechanism of legal protection. *International Police Encyclopedia: in 10 volumes*. Vol. II. Human rights in the context of police activity. Kyiv: In Yure, 2005. P. 491 (in Ukr.).
5. Shmelova G. G. Legal Mechanism for Ensuring Human Rights (General Theoretical Characteristics). *Law of Ukraine*. 1994. №. 10. Pp. 49–51 (in Ukr.).
6. Slovskia I. Mechanism for the protection of human rights – a fundamental principle of modern Ukrainian constitutionalism. *Law of Ukraine*. 2001. №. 9. Pp. 15–17 (in Ukr.).

Луцький Р. П. Методологічні основи реалізації права в правоохоронній діяльності (теоретико-правовий аспект)

У статті здійснено комплексне теоретико-правове дослідження механізму правозахисної діяльності крізь призму методологічних основ реалізації права в правоохоронній діяльності. Обґрунтовано, що поняття «механізм правозахисної діяльності» є ширшим за власне категорію «захист прав», оскільки охоплює не лише реагування на факт порушення суб'єктивного права, а й систему превентивних, регулятивних та відновлювальних засобів. Під механізмом правозахисної діяльності запропоновано розуміти врегульовану нормами права діяльність уповноважених органів і організацій, а також сукупність юридичних засобів і соціальних умов, що забезпечують процедуру захисту та поновлення прав і свобод людини та громадянина.

Здійснено структурний аналіз механізму правозахисної діяльності та виокремлено його основні складові: нормативну (правову), інституційну (організаційну) та функціональну. Обґрунтовано, що вдосконалення механізму правозахисної діяльності є стратегічним завданням держави та потребує комплексного підходу, який поєднує оновлення нормативної бази, підвищення інституційної спроможності суб'єктів захисту та формування чітких методологічних засад реалізації права в правоохоронній діяльності.

Ключові слова: механізм правозахисної діяльності, реалізація права, правоохоронна діяльність, захист прав і свобод людини, правовий захист, механізм захисту прав людини, нормативна складова, інституційна складова, функціональна складова, правозастосування, верховенство права, гарантії прав людини, правова держава, юридичні засоби захисту.

Lutskiy R. P. Methodological bases for the implementation of law in law enforcement activities (theoretical and legal aspects)

The article provides a comprehensive theoretical and legal study of the mechanism of human rights protection through the prism of methodological foundations of law enforcement. The relevance of the chosen topic is determined by the current transformation processes in Ukraine, the reform of the law enforcement system, and the need to ensure the real, rather than declarative, exercise of constitutional rights and freedoms of individuals and citizens. In the context of establishing the principle of the rule of law, it is particularly important to understand the structural, functional, and normative components of the human rights protection mechanism as a guaranteeing element of the entire legal system.

The paper argues that the concept of “human rights protection mechanism” is broader than the category of «rights protection» itself, as it covers not only responses to violations of subjective rights, but also a system of preventive, regulatory, and remedial measures. The mechanism of human rights protection is proposed to be understood as the activities of authorized bodies and organizations regulated by law, as well as a set of legal means and social conditions that ensure the procedure for protecting and restoring the rights and freedoms of individuals and citizens. This approach allows us to consider the mechanism as a complex, multifaceted, and at the same time holistic phenomenon of legal reality, which occupies a special place in the system of legal regulation.

The article provides a structural analysis of the mechanism of human rights protection and identifies its main components: normative (legal), institutional (organizational), and functional. The normative component is characterized as a system of legal norms and principles that regulate social relations in the field of human rights and freedoms protection. It is noted that legislation in this area is conditionally divided into two groups: normative legal acts that define the principles of human rights protection activities, and acts that establish the system of human rights protection bodies and define their legal status. It is emphasized that it is the normative component that forms the

foundation of the entire mechanism, as it defines the limits of the competence of protection entities, the procedural forms of exercising rights, and the guarantees for their restoration.

The institutional element of the mechanism is considered as a system of human rights protection entities, in particular, state authorities, courts, law enforcement agencies, the bar, and other institutions and organizations that professionally protect the rights and freedoms of individuals. It is argued that the effectiveness of the mechanism directly depends on the proper organization of the activities of these actors, the clear delineation of their powers, and the coordination of their interaction.

The functional component of the mechanism is defined as direct human rights activities, implemented in the form of providing legal assistance, resolving disputes, preventing abuse of rights, protecting individuals from unfounded accusations, and restoring violated rights. It is emphasized that it is the functional aspect that reflects the dynamics of the implementation of the law, demonstrating the transition from normative prescriptions to specific legal actions and decisions.

The study draws attention to current problems in the functioning of the mechanism for protecting human rights and freedoms in Ukraine. It notes the vagueness and fragmentation of legal regulation, the imperfection of certain procedures, and the lack of consistency between the regulatory framework and law enforcement practice. It is noted that some of the previously existing legal mechanisms have lost their effectiveness in the process of institutional change, while the new ones have not yet acquired systematicity and stability. Under such conditions, there is a risk of a gap between the constitutionally enshrined legal status of a person and its actual enforcement.

It has been substantiated that improving the mechanism of human rights protection is a strategic task of the state and requires a comprehensive approach that combines updating the regulatory framework, enhancing the institutional capacity of protection entities, and establishing clear methodological principles for the implementation of rights in law enforcement activities. It is precisely the methodological certainty of law enforcement – a focus on the principles of legality, proportionality, fairness, and the priority of human rights – that can ensure the effectiveness of the protection mechanism.

It was concluded that only through the harmonious interaction of the regulatory, institutional, and functional components of the human rights protection mechanism is it possible to ensure the real implementation of constitutional guarantees, strengthen public confidence in law enforcement agencies, and establish the principle of the rule of law as the foundation of a modern constitutional state.

Keywords: human rights protection mechanism, enforcement of rights, law enforcement, protection of human rights and freedoms, legal protection, human rights protection mechanism, regulatory component, institutional component, functional component, law enforcement, rule of law, human rights guarantees, constitutional state, legal remedies.

DOI: 10.33663/2524-017X-2026-17-111-117

Дата першого надходження рукопису до видання: 27.02.2026

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 09.04.2026

Дата публікації: 30.04.2026